

Підсумовуючи можна стверджувати, що в українському інформаційному просторі Росія поширює пропаганду та дезінформує суспільство щодо українсько-польського співробітництва та партнерства в минулому (Варшавський договір 1920 р.) та на сучасному етапі. Завданням російської пропаганди є завадити Україні та Польщі розвивати партнерські відносини у галузях політики, економіки, національної та регіональної безпеки, а також формувати власну національну пам'ять у контексті культурної ідентичності Центральної Європи.

Російська пропаганда у польському інформаційному просторі для дискредитації польсько-українського партнерства використовує давно відомі кліше «українців – махновців» які позбавлені державотворчої еліти та неспроможні сформувати дієвої держави, а також «українців – бандерівців» які ненавидять поляків. В центрі уваги завжди були історичні протиріччя між поляками та українцями, за допомогою яких пропаганда намагалася представити безперспективність польсько-українського союзу. Головним посилом є те, що на сході потрібно домовлятися з Росією та не втручатися у політику на пострадянському просторі. При цьому подавалася викривлена або однобічна інформація на тему українсько-польських відносин та замовчувалися факти агресивної політики Росії щодо України та Польщі.

*Наталія Ротар, д. політ. н, професор
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-6430-3460>*

Партисипаторні інструменти вироблення політики протидії дезінформації в Європейському Союзі

Зважаючи на те, що дезінформація руйнує довіру до політичних інститутів демократії, перешкоджає громадянам у використанні створених нею можливостей впливати на політику відповідно до власних, а не нав'язаних переконань, спрямована на

підтримку радикальних та екстремістських ідей та моделей політичної діяльності, починаючи з 2014 р., ЄС систематизував процес вироблення спільної політики протидії зовнішнім інформаційним впливам, метою яких є сфера політичних відносин. У березні 2015 р. Європейська Рада виступила з ініціативою розробки плану протидії російській дезінформаційній кампанії та створенню відповідних інституцій [5] (наприклад, Оперативна робоча група зі стратегічних комунікацій, East Stratcom Task Force, ESTF [1]) та підтримала «Спільну декларацію про свободу вираження та «фейкові новини», дезінформацію та пропаганду» [7], ініційовану низкою міжнародних організацій). У червні 2017 р. Європейський Парламент, відповідною резолюцією зобов'язав Європейську Комісію «перевірити можливість законодавчого регулювання обмеження поширення недостовірної інформації» [6], яка впливає на політичні процеси в ЄС та характер електоральної участі громадян країн-членів Об'єднання.

Через те, що дезінформація, яка здійснюється переважно засобами мережі Інтернет, має транскордонний вимір, Європейська Комісія, наголосила на необхідності вироблення спільного європейського підходу для забезпечення ефективних та скоординованих дій захисту інформаційного та політичного просторів держав-членів ЄС. Для артикуляції усієї варіативності означеної проблеми, наприкінці 2017 р. Європейська Комісія створила Групу експертів високого рівня з фейкових новин та дезінформації в Інтернеті (HLEG), ініціювала проведення широких публічних консультацій щодо впливу дезінформації на характер політичних процесів та соціологічного опитування засобами Євробарометру. Таким чином, Європейська Комісія актуалізувала всі доступні їй партиципаторні інструменти вироблення політики.

Результатом роботи HLEG став висновок про те що, розгортаючи ініціативи протидії дезінформації, ЄС напередодні виборів до Європарламенту 2019 р. повинен виробити загальноєвропейські рішення у цій сфері, розробити конкретні пропозиції для громадян різних вікових груп, спрямовані на підвищення їх виборчої компетентності, запровадити програми підвищення медіаграмотності в умовах електорального процесу та

**ІНФОРМАЦІЯ VS ДЕЗІНФОРМАЦІЯ В (ГЕО)ПОЛІТИЧНОМУ ПРОСТОРИ:
ЧИННИКИ, МЕХАНІЗМИ ТА НАСЛІДКИ**

.....

підтримувати публічні дебати, що базуються на фактах та перевірених даних [4]. Визначаючи зв'язок між електоральною моделлю політичної участі та циркуляцією дезінформації, експерти HLEG наголосили, що дезінформація підриває цілісність інституту виборів в ЄС на всіх його рівнях – локальному, національному та європейському. Під час виборів громадяни потребують точної інформації щодо застосування демократичного виборчого права, яка змістовно включає інформацію про: інструментальні аспекти права обирати та бути обраним (реєстрація виборців, дата і місце голосування, безпека систем голосування); кандидатів, які балотуються, та їхні програми; хід голосування та його результати.

Використання другого партисипаторного інструменту – публічних консультацій щодо впливу поширення дезінформації через мережу Інтернет на соціально-політичні процеси в ЄС та вироблення інструментів протидії її деструктивному впливу – відбувалося у період 13 листопада 2017 р. – 23 лютого 2018 р. Їх аудиторія сформувалася з громадян країн-членів ЄС, юридичних осіб (ЗМІ та медіа-холдінги), журналістів, чия професійна діяльність пов'язана з виробленням та поширенням новин в Інтернеті. В публічному обговоренні проблеми протидії дезінформації взяли участь 2986 суб'єктів, з яких 2784 – фізичні особи та 202 представляли інституції: 69 – медіа-організації, 51 – інститути громадянського суспільства, 16 – Інтернет-платформи, 6 – інші інституції. Найбільшу зацікавленість в предметі консультування виявили громадяни та інституції Бельгії, Франції, Італії, Іспанії, Німеччини та Великобританії [8].

Усі учасники процесу консультування дійшли спільної позиції, що дезінформація у форматі новин викривлює бачення щодо політичних і електоральних процесів та політик ЄС, розширюючи коло небезпек і ризиків й поглиблюючи вже існуючі. Найкращим методом протидії поширенню дезінформації в Інтернеті була визнана перевірка фактів через незалежні новинні організації та інститути громадянського суспільства. Водночас, більшість громадян, що брали участь у консультуванні вважали, що платформи соціальних медіа не роблять достатньо для того, щоб перевірити факти перед тим, як поширювати їх засобами

мережі Інтернет. На нашу думку, заслуговує на увагу той факт, що попри різні пропозиції з обмеження дезінформації, всі учасники процесу консультування наголосили на необхідності суворо дотримуватися основних права на свободу вираження думок і поглядів та гарантувати, що будь-який підхід протидії фейковим новинам, не повинен сприяти прямій чи опосередкованій цензурі, особливо в сфері електорального процесу.

За результатами використання третього партиципаторного інструменту вироблення політики дезінформації, яким є опитування громадської думки, було встановлено, що 73 % користувачів Інтернету стурбовані дезінформацією або недостовірною інформацією в Інтернеті в передвиборний період під час проведення місцевих, національних або виборів до інститутів ЄС (цей показник коливається від 84 % в Греції і Іспанії та 81 % в Ірландії до 56 % в Естонії, 57 % в Португалії та 60 % в Болгарії); 67 % висловили занепокоєння, що особисті дані, які вони залишають в Інтернеті, використовуються для націлювання політичної реклами, що не сприяє вільній та чесній конкуренції між політичними партіями; 55 % – стурбовані обмеженнями і цензурою політичних дебатів в соціальних мережах. Тут варто зазначити, що 32 % респондентів, які користуються Інтернетом, під час виборів стежать або беруть участь в обговоренні політичних проблем в онлайн та соціальних мережах, з них 7 % – активні учасники (висловлюють власну думку, читають та слухають), а 25 % – пасивні (читають та слухають), але більшість (59 %) не стежать за політичними онлайн-дебатами та не в них беруть в них участь. Основними причинами пасивної політичної суб'єктності в мережі Інтернет були означені такі переконання: це марно (34 %); відсутність довіри до соціальних мереж (28 %); активна участь не впливає на політику, тому є марною тратою часу (26 %). У шести країнах ЄС (Ірландія, Польща – по 58 %, Португалія – 57 %, Данія – 54 %, Бельгія – 53 %, Австрія – 49 %) більшість респондентів заявили, що задоволені європейською політикою протидії дезінформації в ЗМІ на рівні європейського об'єднання, але в Греції (29 %), Словенії (31 %) і Франції (32 %) близько третини не задоволені цим аспектом європейської демократії [2].

Результати використання трьох, проаналізованих вище партиципаторних інструментів вироблення політики протидії дезінформації, стали частиною принципів та цілей, якими керуватиметься Європейська Комісія для підвищення рівня обізнаності громадськості щодо дезінформації та відповідною системи заходів у цій сфері політики: по-перше, Європейська Комісія дала чітке визначення дезінформації як «достовірно неправдивої або оманливої інформації, яка створюється, подається та поширюється з метою отримання економічної вигоди або навмисного обману громадськості, і може завдати шкоди суспільству» [4], що включає загрози демократичній політиці, демократичним процесам вироблення політики та суспільним благам; по-друге, Європейська Комісія окреслила причини поширення дезінформації в ЄС, до яких були віднесені причини економічного, технологічного, політичного та ідеологічного характеру; по-третє, враховуючи складність питання та швидкі темпи поширення дезінформації в цифровому середовищі, Європейська Комісія визнала, що принципи та цілі політики протидії дезінформації мають комплексний характер та спрямовані на: (1) забезпечення прозорості походження інформації, способів її виробництва, фінансування, розповсюдження та спрямування з метою унеможливлення маніпулювання індивідуальною та масовою політичною свідомістю; (2) сприяння розмаїттю інформації задля забезпечення можливості громадянам приймати обґрунтовані рішення, засновані на критичному мисленні та принципах медіаграмотності; (3) підвищення довіри до інформації шляхом маркування її надійності та автентифікації джерел інформації; (4) залучення зацікавлених сторін та співпрацю органів влади, Інтернет-платформ, рекламодавців, журналістів та медіа груп; по-четверте, Європейська Комісія доповнила Загальний регламент про захист даних [3] в частині посилення захисту персональних даних користувачів онлайн-платформ, що почав діяти в ЄС з 25 травня 2018 р. Доповнення уточнили поняття згоди, визначили норми прозорості обробки даних та гармонізували умови, за яких персональні дані можуть бути предметом обміну («надалі оброблятися»).

Список використаних джерел

1. EEAS10 (2021). Questions and Answers about the East StratCom Task Force. URL: <https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/2116/-questions-and-answers-about-the-east->
2. Eurobarometer (2018). Special Eurobarometer 477. Report. Democracy and Elections. September 2018. URL: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2198>
3. European Commission (2016). Regulation 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the Protection of Natural Persons with Regard to the Processing of Personal Data and on the Free Movement of Such Data, and Repealing Directive 95/46/EC. URL: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020XC0417\(08\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020XC0417(08)&from=EN)
4. European Commission (2018). A Multi-Dimensional Approach to Disinformation Report of the Independent High level Group on fake news and online disinformation. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/final-report-high-level-expert-group-fake-news-and-online-disinformation>
5. European Council (2015). Brussels, 20 March 2015 (OR. en). EUCO 11/15. CO EUR 1 CONCL 1. Cover Note. URL: <https://www.consilium.europa.eu/media/21888/european-council-conclusions-19-20-march-2015-en.pdf>
6. European Parliament 2014–2019 (2017). P8_TA(2017)0272. Online platforms and the Digital Single Market European Parliament resolution of 15 June 2017 on online platforms and the digital single market (2016/2276(INI)). URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2017-0272_EN.pdf?redirect
7. Joint Declaration on Freedom of Expression and “Fake News”, Disinformation and Propaganda. FOM.GAL/3/17 3 March 2017. Original: English. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/6/8/302796.pdf>
8. Shaping Europe’s Digital Future (2018). Consultation Results. 26 April 2018. Synopsis Report of the Public Consultation on Fake News and Online Disinformation. URL: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/synopsis-report-public-consultation-fake-news-and-online-disinformation>